

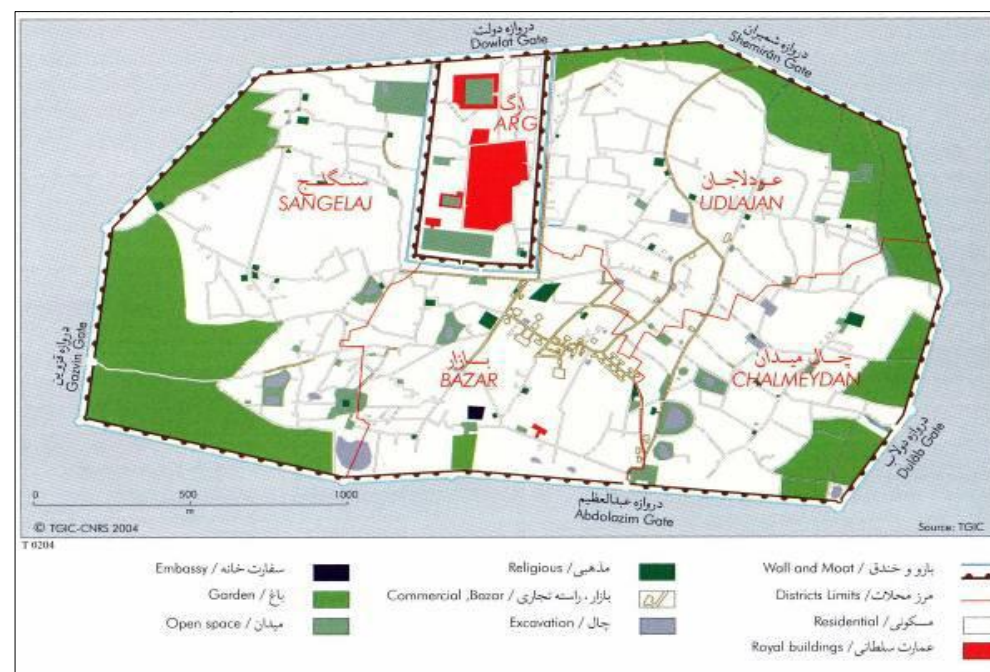
امروزه محدوده های وسیعی از شهرهای کشور به ویژه در کلانشهرها و شهرهای بزرگ به بافتهایی تعلق دارند که عنوان بافتهای فرسوده و ناکارآمد به آنها اطلاق می شود. این عرصه های نابسامان شهری در ادبیات جدید سند ملی بازآفرینی پایدار، با عنوان **محدوده ها و محلۀ های هدف** برنامه های بهسازی و نوسازی شهری مورد تأکید قرار گرفته اند؛ محدوده هایی با معضلات پیچیده از جمله فقر شهری (آموزش، امنیت، بهداشت، اشتغال و درآمد و ...)، عدم ایمنی محیط زندگی و افت منزلت اجتماعی و فرهنگی.

بازآفرینی شهری نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه هدف عملیات است که در نهایت به یک پیشرفت پایدار اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد انجامید. "بازآفرینی شهری" گامی فراتر از نیت ها، آرزوها و دستاوردهای "نوسازی شهری"، "توسعه شهری" و "باز زنده سازی شهری" است و نیز بر این مطلب تأکید دارد که طرح و اجرای هر گونه روش برای مقابله با مشکلات شهرهای بزرگ و کوچک، باید دارای اهداف بلند مدت و راهبردی باشد.

پیوند زندگی شهر امروز با گذشته و تاریخ شهر اقدامی است که تا کنون در بافت های تاریخی شهرهایمان صورت گرفته و در تهران نیز در سالهای اخیر شاهد فعالیت هایی در این زمینه بوده ایم. امید است اجرای برنامه های بازآفرینی شهری در محلۀ سیروس گام مؤثری باشد تا بتوان در خلال رفع فقر شهری در سطح محلۀ شاهد دستاوردهای چشمگیری از اعمال سیاست های توسعه شهری باشیم.

معرفی محله

در تهران قدیم، محله سیروس که در آن روزگار چال میدان خوانده می شد یکی از پنج محله اصلی شکل دهنده شهر بود و در مقایسه با چهار محله دیگر یعنی ارگ، عودلاجان، سنگلج و بازار، جمعیت بیشتر و طبیعتاً خانه های بیشتری را در خود جای داده بوده و محل سکونت **اقشار متوسط جامعه** محسوب می شد. محله چال میدان در همجواری محله بازار، عناصر و محورهای ارگانیک مشترکی با آن داشت مانند بازار نایب السلطنه، میدان امین السلطان، تیمچه ها و راسته هایی چند که با مداخله های بعدی و به ویژه احداث خیابان های اصلی در مرکز شهر این پیوندها قطع شده است.

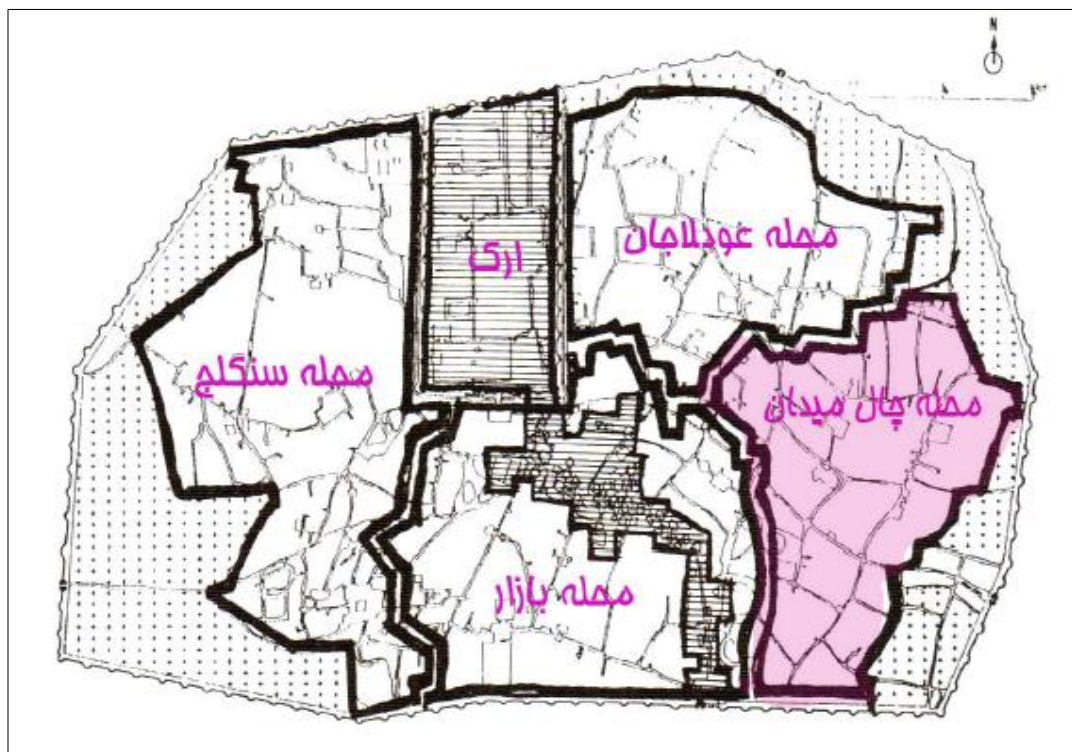

تهران در سال ۱۲۲۰ - نقشه برزین

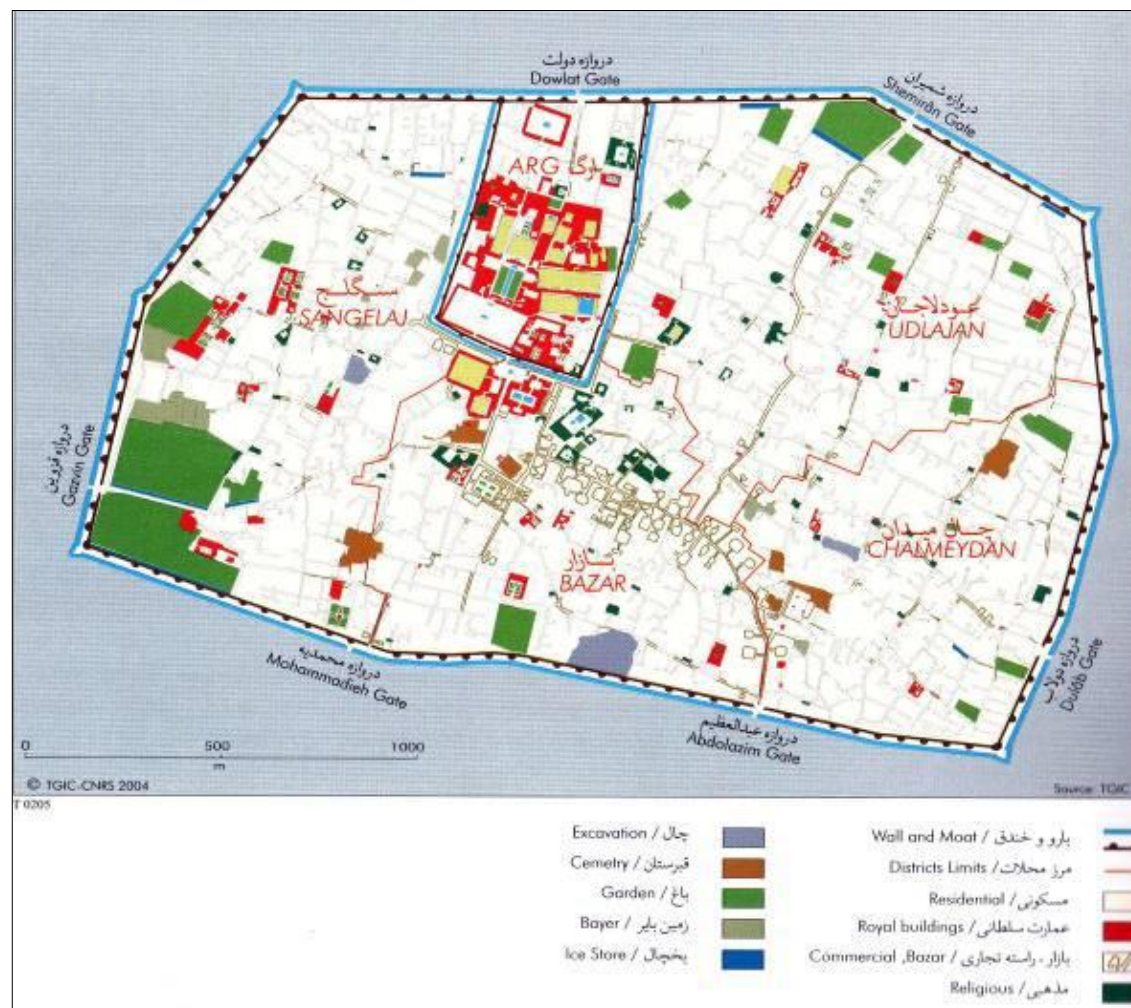
معرفی محله

بر اساس نخستین آمارگیری که در سال ۱۲۶۹ ه.ق (۱۲۲۹ شمسی) به دستور میرزا تقی خان امیرکبیر انجام گرفت، پنج محله شهر تهران به ترتیب محل سکونت اقشار زیر به

حساب می آمد:

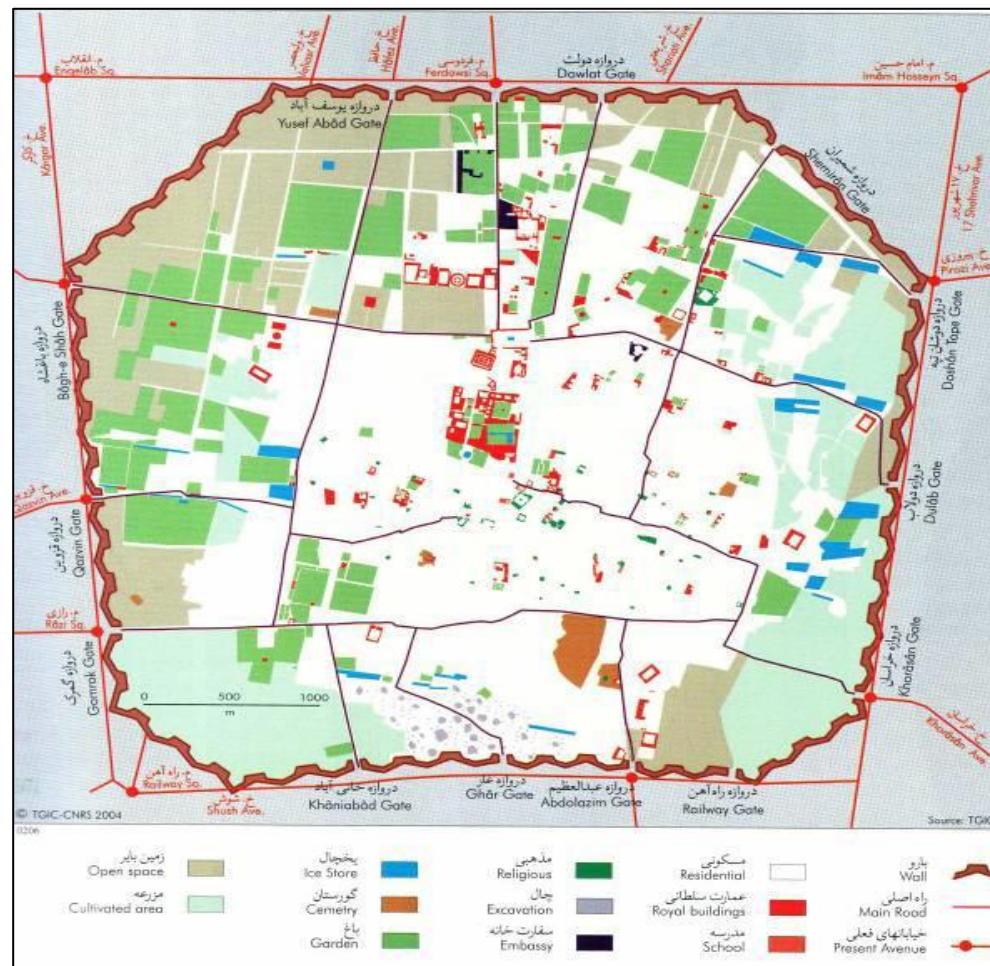

ارگ: محل سکونت خانواده سلطنتی و درباریان، عودلاجان: محل سکونت شاهزادگان و کارمندان، سنگلج: محل سکونت اعیان و اشراف، بازار: محل سکونت و کار کسبه و تجار، چال میدان: محل سکونت سربازها، توپچی ها، غلامان و نوکران

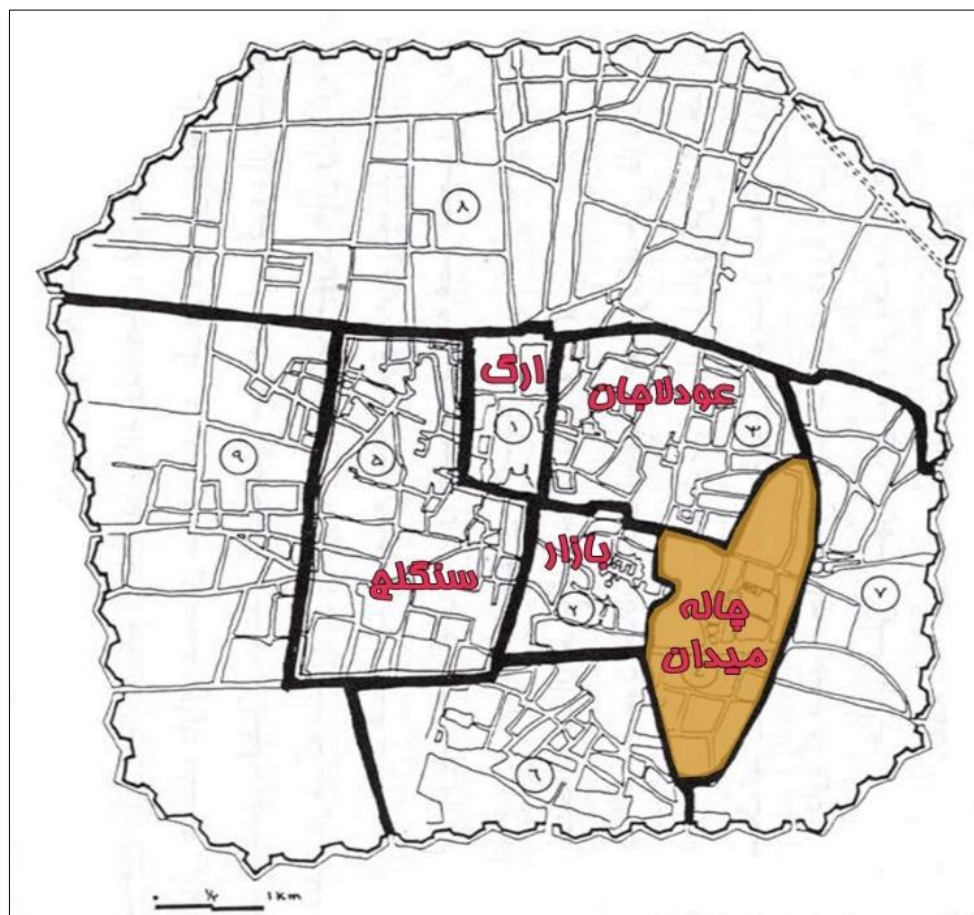
تهران در سال ۱۲۳۶ - نقشه کرشیش

معرفی محله

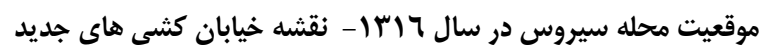
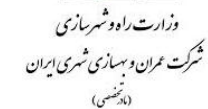

تهران در سال ۱۲۶۹ - نقشه عبدالغفار

معرفی محله

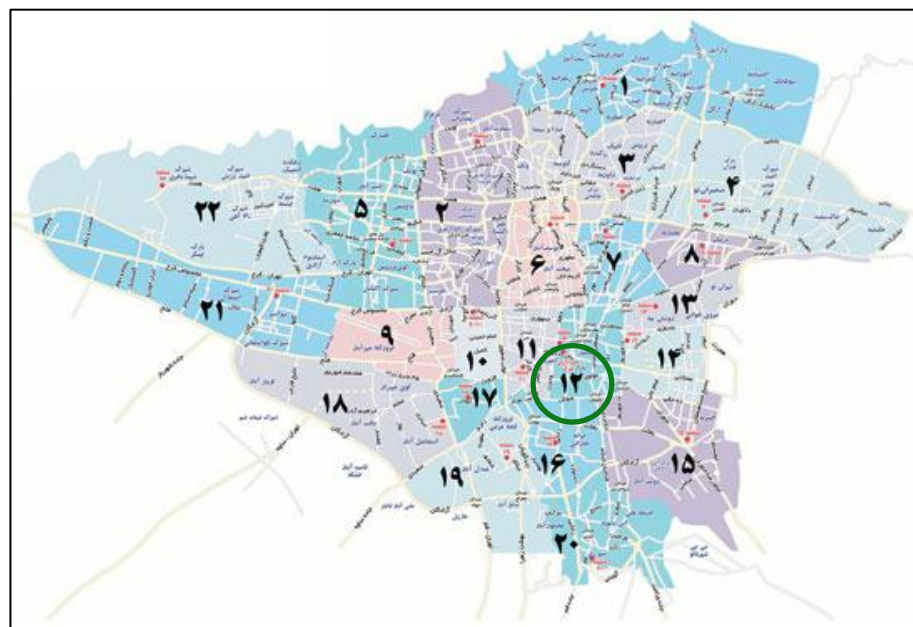

موقعیت محله سیروس (چال میدان) در نقشه تهران قدیم - ۱۲۶۹ شمسی

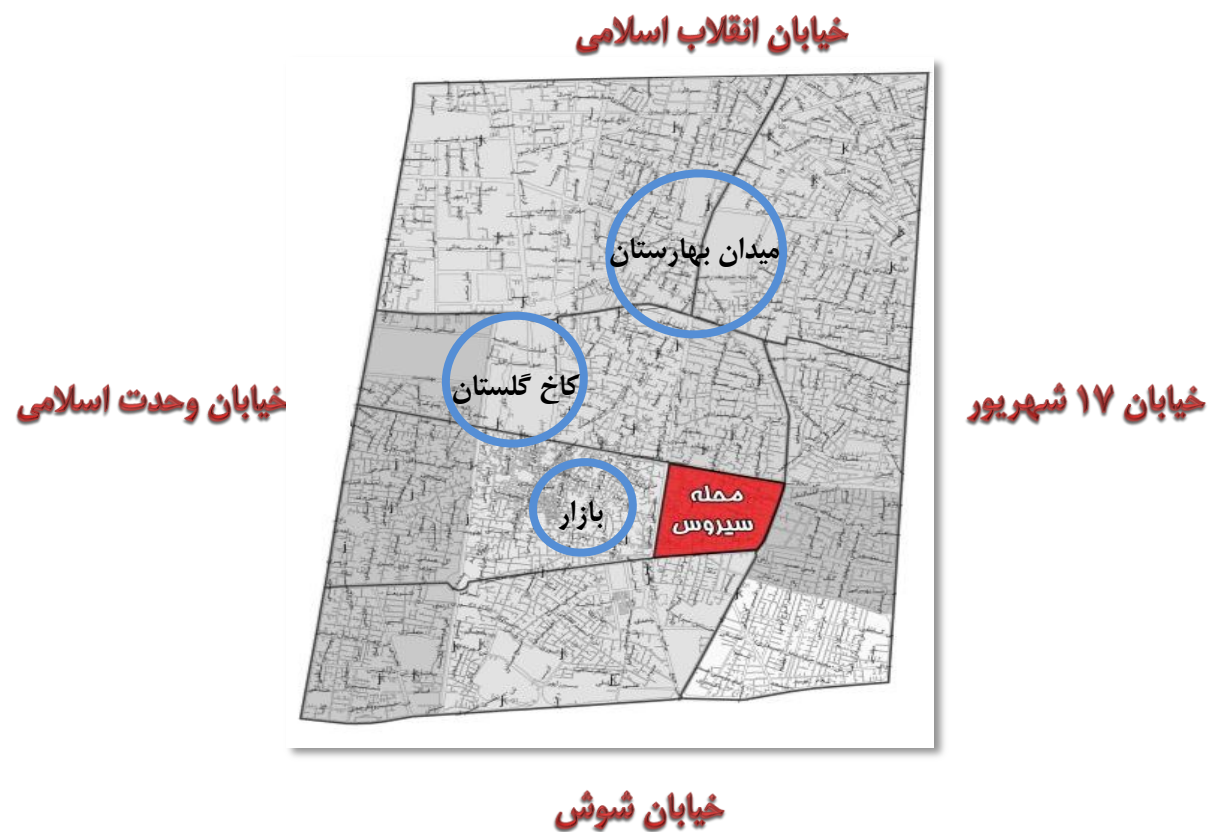
معرفی محلۀ

محلۀ سیروس مانند دوزنقه ای نامنظم با حدود ۴۰ هکتار مساحت، محلۀ شماره ۱۷ در منطقه ۱۲ را طبق تقسیمات شهری تهران شامل می شود. این محدوده از شمال به خیابان پانزده خرداد، از جنوب به خیابان مولوی، از شرق به خیابان ری و از غرب به خیابان مصطفی خمینی محصور است و جمعیتی بالغ بر ۶۰۰۰ نفر دارد. سه تقاطع بسیار مهم مرکزی شهر تهران در حوالی بازار، در سه گوشه این محلۀ واقع شده اند. تقاطع های میدان قیام، چهار راه مولوی و چهار راه سیروس

موقعیت منطقه ۱۲ در شهر تهران

معرفی محله

موقعیت محله سیروس در منطقه ۱۲

معرفی محله

موقعیت محله سیروس در میان محورهای اصلی احاطه کننده آن

معرفی محله

سیروس دیروز - سیروس امروز

مطالعه روند تحول تاریخی محله سیروس نمایانگر این واقعیت است که با تغییر الگوهای گذشته و پیدایش روابط جدید در بافت اقتصادی و اجتماعی کشور در مقاطع زمانی مختلف، چهره شهر تهران و بافت های تاریخی آن نیز دستخوش دگرگونی ها و تحولات جدی شده است. ردپای این تحولات نه تنها در زمینه و متن، بلکه در بعد سوم یعنی نمای ساختمان ها و سیمای شهری، و حتی در کاربری قطعات واقع در این بافت ها کاملاً آشکار است. تغییرات ایجاد شده در زمینه و متن بافت تاریخی تهران با خیابان کشی های جدید و عبور بی محابای اتومبیل از آن آغاز، و سپس با شکسته شدن قالب ها و ساختارهای پیشین در نمای شهر و سیمای آن و شروع ساخت و سازهای مدرن و به تبع آن تغییرات ماهوی در ساختار اجتماعی ساکنان پدیدار گشت. انعکاس این تغییرات در دوره های مختلف تاریخی در محله سیروس را می توان به صورت زیر جمع بندی نمود:

۱- صفویه تا پهلوی اول: ارتباط کالبدی قوی با محله های بازار و عودلاجان در قالب محله چال میدان، قدیمی ترین محله دارای بناها و گذر های تاریخی در شهر تهران.

۲- پهلوی اول: گسست ارتباط کالبدی با سایر قسمت های محله چال میدان پس از احداث خیابان های سیروس و بوذرجمهری و تخریب برج و بارو و احداث خیابان های ری و مولوی بر مسیر خندق قدیم، محصور شدن محله در میان چهار خیابان شریانی.

۳- دوران معاصر: فرسودگی کالبد بافت، وجود ردپای عناصر شاخص معماری واجد ارزش های تاریخی در بافت، تغییر کاربری تدریجی بخش غربی محله به انبار و صنایع تبدیلی و بسته بندی مرتبط با بازار تهران، خروج تدریجی ساکنان قدیم و جایگزینی قشر کارگران بازار در این بخش از محله.

ردیابی عناصر مهم تاریخی در بافت محلۀ سیروس: روایت تاریخی از منابع موجود

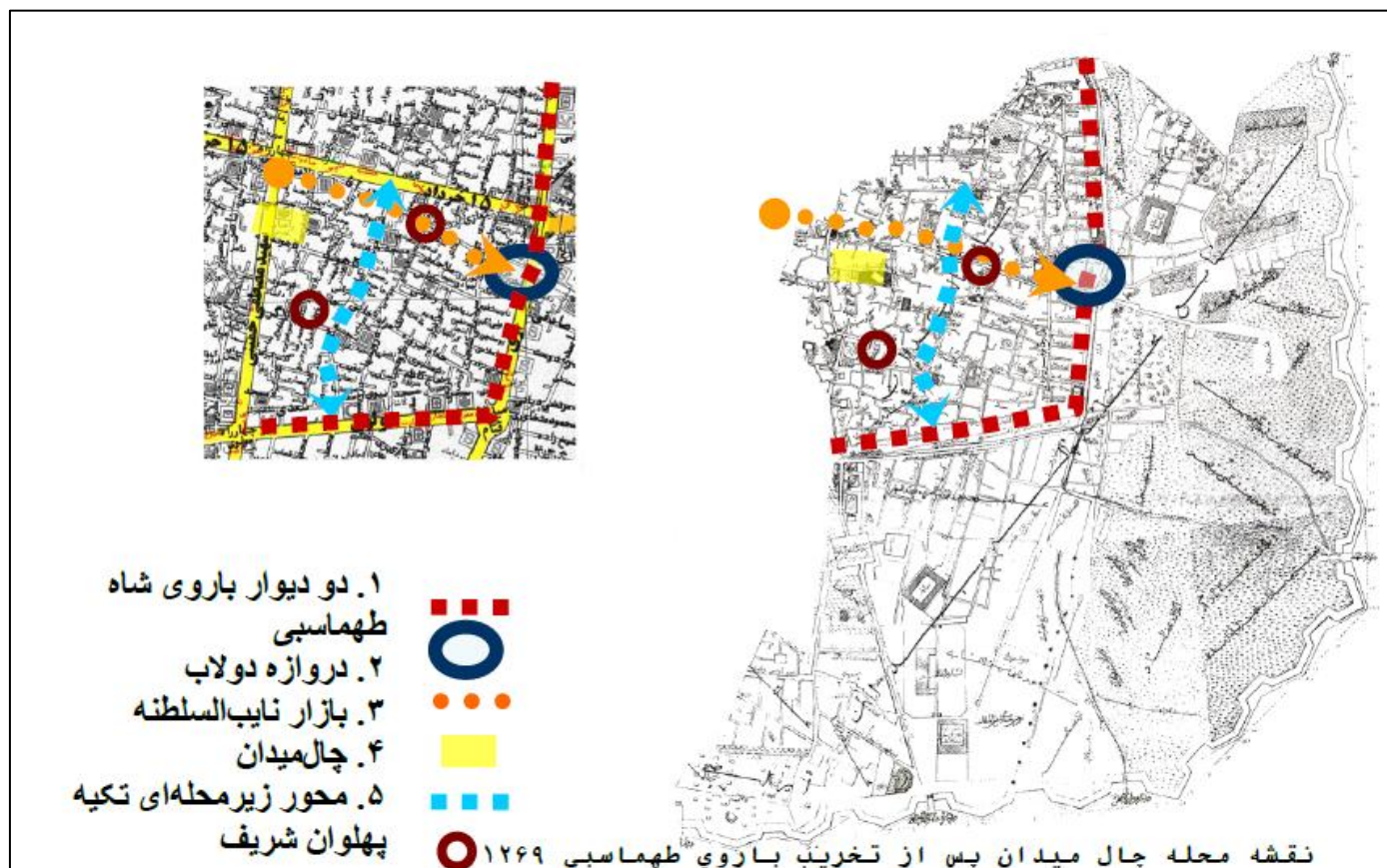
از دیدگاه بافت شناسی، ساختار محلۀ را مرکز آن، گذرهای اصلی ارتباط دهنده محلۀ به محلۀ های دیگر شهر و به ویژه محلۀ بازار و گذرها و مراکز مقیاس زیر محلۀ ای تشکیل می داد. باید توجه داشت که در ساختار تهران قدیم، برخلاف ساختار شهرهایی چون یزد و تبریز، مرکز محلۀ را میدان یا میدانچه ها تعریف نمی کرد، بلکه **یک محور مهم** که معمولاً دروازه ای را به بازار اصلی شهر متصل می کرد، محور مرکزی شهر به شمار می رفت.

در چال میدان نیز همین ساختار مصداق دارد و در حد فاصل دروازه دولاب تا بازار تهران محوری که در امتداد **بازار نایب السلطنه** شکل گرفت مرکز محلۀ تاریخی بود. این محور در گذشته محلۀ چال میدان را به دو زیر محلۀ تقسیم می کرد که هر کدام مرکز خود را با کارکردهای زیر محلۀ را داشتند. محلۀ سیروس فعلی در واقع زیر محلۀ جنوبی بازار نایب السلطنه است و زیر محلۀ شمالی در بافت فوقانی خیابان ۱۵ خرداد تقریباً مستطیل شده است. مرکز این زیر محلۀ محوری شمالی-جنوبی است که از بازار نایب السلطنه جدا می شود و تا خیابان مولوی امتداد می یابد که امروزه **کوچه تکیه یا شهید موسوی کیانی** نامیده می شود.

به این ترتیب **عناصر مهم تاریخی** که رد آنها را می توان در محلۀ سیروس فعلی پیدا کرد عبارتند از:

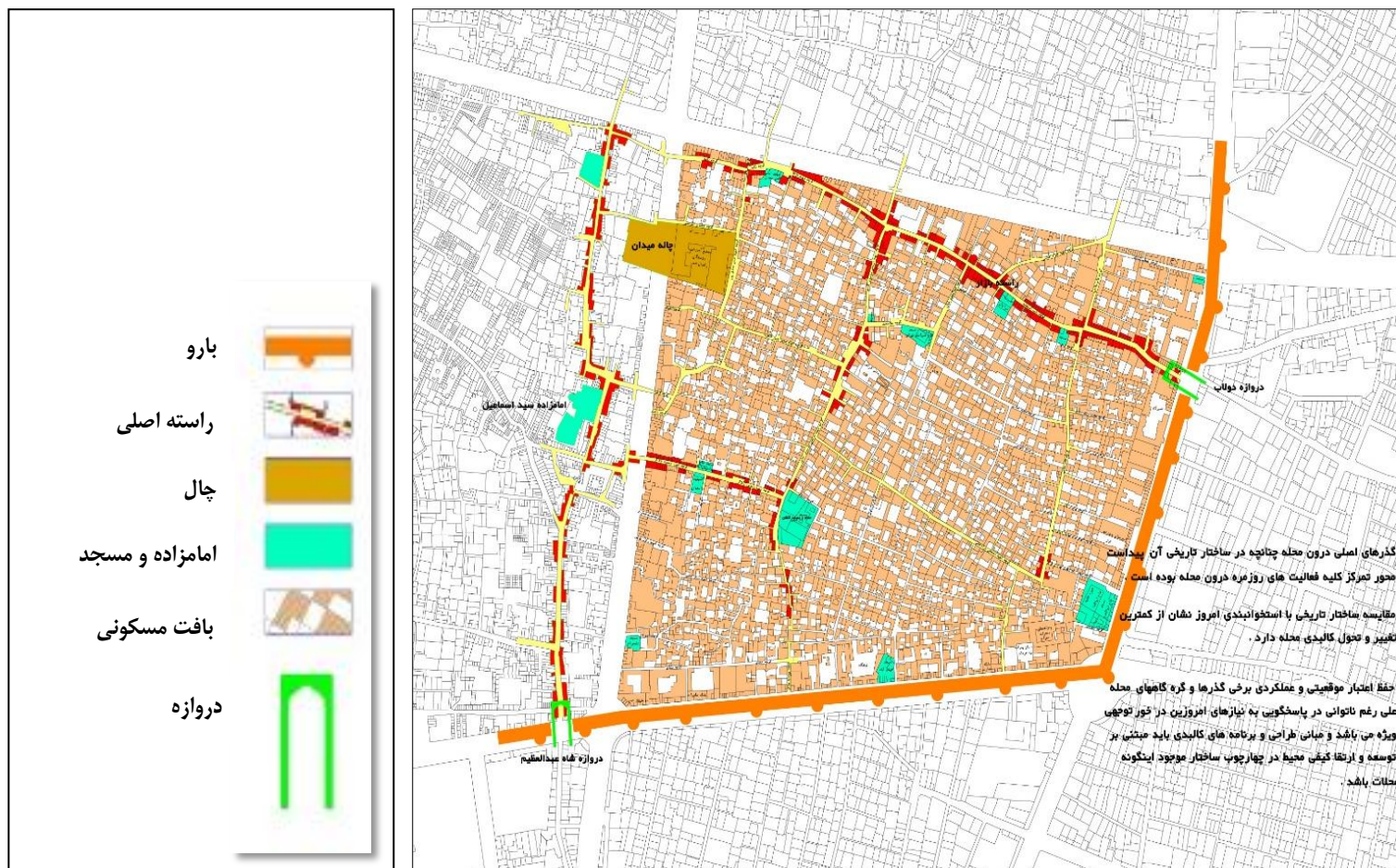
- ۱- برج و باروی طهماسبی، ۲- دروازه دولاب، ۳- بازارچه نایب السلطنه، ۴- چال میدان، ۵- حمام خانم، ۶- محور زیرمحلۀ ای کوچه تکیه (پهلوان شریف)

معرفی محله

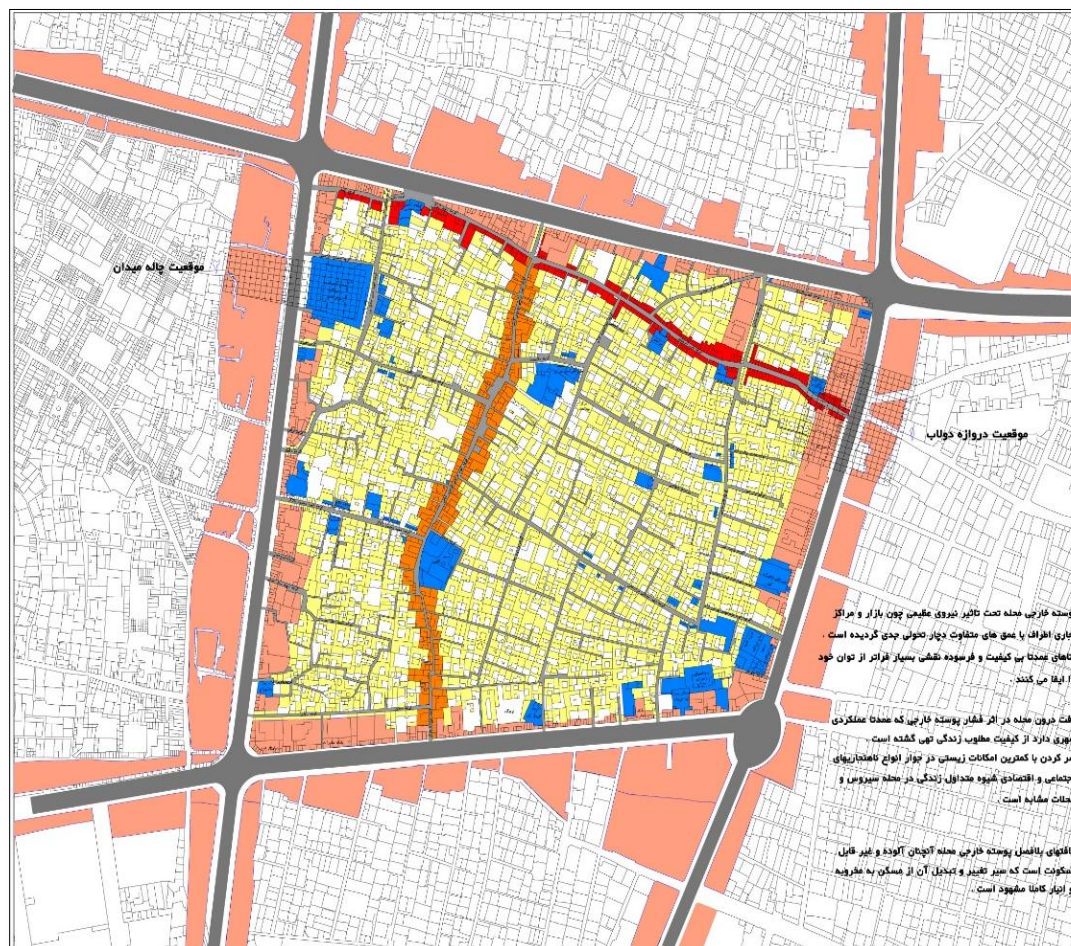
نقشه عناصر مهم تاریخی قابل ردیابی در بافت محله سیروس

معرفی محله

ساختار تاریخی محله سیروس

معرفی محلۀ

ساختار موجود محله سیروس

معرفی محلۀ

منابع:

- طرح "ساماندهی، بهسازی و نوسازی مشارکتی محلۀ سیروس تهران"، ۱۳۸۱، مهندسان مشاور باوند
- طرح پژوهشی "آسیب شناسی و نقد طرح های نوسازی محلۀ سیروس"، ۱۳۸۸، مرکز مطالعات شهری-انجمن ایران شناسی فرانسه در ایران